

Véleményformálók a jobboldalon: a Professzorok Batthyány Köre

Náray-Szabó Gábor,

Professzorok Batthyány Köre

Civil szervezetnek olyan társulásokat nevezünk, melyek a tevékenységükből keletkezett bevételi többletet nem osztják szét a tagjaik (például részvényeseik vagy tulajdonosaik) között, hanem meghatározott közösségi célok elérésére használják fel, a törvényhozástól és a kormányzattól függetlenül, önkéntes alapon, a közjó javára. Önszerveződő alapon működnek, maguk szabályozzák tevékenységüket és a hatályos jogszabályok adta keretek között maguk határozzák meg az alapszabályukat. E konferencia az ilyen önkéntes együttműködésen alapuló szervezetekkel foglalkozik, ezek erkölcsi kötelezettsége és felelőssége értelemszerűen fennáll a társadalom általuk képviselni kívánt csoportjaival szemben. Míg a szociális, kulturális vagy helyi lakossági igényeket kielégítő civil szervezetek joggal és sokszor sikerrel pályázhatnak állami vagy önkormányzati forrásokra, mert lényegében ezen intézmények feladatainak egy részét veszik át, a közélettel, a politikával foglalkozó közösségek nem maradhatnak hitelesek, ha állami támogatást vesznek igénybe, akár a legkisebb mértékben is. Márpedig a hitelesség az első számú követelmény egy ilyen szervezettel szemben, mert a politikai érdekegyeztetés, az érdekvédelem más mechanizmust követ, melyben egy civil szervezet befolyása elenyésző, egyrészt tagjainak csekély száma, másrészt gazdasági befolyásának hiánya miatt. Az értékekre alapozott, hiteles és jól szervezett tevékenység azonban felértékelheti a közélet irányába elkötelezett civil szervezeteket, a pártokkal, a munkaadói és munkavállalói szervezetekkel szemben, amelyek nem értékeket, hanem érdekeket közvetítenek. Ezért értelemszerűen rövidtávon gondolkoznak, döntéseiket – jó esetben – az általuk képviselt érdekcsoport határozza meg, mely szükségszerűen elfogult és nem a tágabb, nemzeti érdekek mentén fejt ki a tevékenységét.

A magyar társadalom jövője iránt felelősséget érző néhány egyetemi tanár 1995-ben aggódva tapasztalta, hogy a politikai pártok nem találják a válságból kivezető utat, a „rendszerátalakítás” nem hozott igazi megújulást. Pálinkás József és Taxner Ernő kezdeményezésére elhatározták, hogy keretet biztosítanak a polgári értékrendet magukénak valló, ezen értékrend érvényesítéséért tenni akaró egyetemi tanárok munkájának. Céljuk az volt, hogy az akkori kihívásokra hosszabb távon is érvényes megoldásokat keresve, tekintélyükkel és tudásukkal hozzájáruljanak a nemzet szellemi energiáinak mozgósításához, és ezzel előmozdítsák az erkölcsi, kulturális és gazdasági felemelkedést. Nem hoztak létre hierarchikus szervezetet, bíróságnál bejegyzett egyesületet, ehelyett kötetlenül működő, szellemi szövetséget alkottak, mely időről-időre a nyilvánosság elé lépett, és fontos társadalmi kérdésekről nyilatkozott. Nyilatkozataikat nem valamely párthoz kötődő hűség, hanem a polgári értékek iránti elkötelezettség jellemezte. Az egyetemi tanárok közösségére, a Professzorok Batthyány Körére (PBK) jól illik tehát a politikai civil szervezetek fentebb kifejtett meghatározása. Az alábbiakban felvázolom, hogyan indult el, hogyan teljesedett ki e szervezet tevékenysége, és benyomásaim szerint milyen mértékben volt képes eleget tenni a fent megjelölt követelményeknek.

Fontos állomás volt az 1997-ben rendezett konferencia (PBK, 1997), melyen Andorka Rudolf és a többi előadók kifejtették, hogy a sikeres társadalmak mind a magántulajdonra épülnek, a polgári értékrend szerint működnek, felfogásuk szerint Magyarországnak is ebbe a körbe kell tartoznia, a nemzet jövőjét erre kell alapozni. A konferenciáról kiadott sajtóközleményben rámutattak, hogy világos nemzeti gazdasági stratégiára van szükség, stabil költségvetésre, mely forrást teremt a legfontosabb közfeladatokhoz: az egészségügyhöz, az oktatáshoz, a kultúrához, a közművelődéshez, a tudományos kutatáshoz, a műszaki fejlesztéshez, a közrend megteremtéséhez, a környezet állapotának fokozatos javításához. A résztvevők különösen fontosnak tartották, hogy a katasztrofális állapotban lévő társadalom megújuljon, a nemzet lelkiileg és testileg egészségesebbé váljék. E célok megvalósításához a polgári oldal összefogását sürgették, úgy vélték, hogy a jobboldalt képviselő pártoknak közös programmal, egységesen kell fellépni a Kádár-rendszer örökségét képviselő, a szocializmus eszméiből kiábrándult, de annál kapzsibb „szakértőkre” építő baloldali kormányzattal szemben. Az aláírók között volt a későbbi köztársasági elnök, Mádl Ferenc, az Orbán-kormány több későbbi minisztere, Hámosi József, Pálinkás József, Martonyi János és Réthelyi Miklós is. Ez később szemrehányásra is adhatott volna okot, mondván, hogy a PBK mintegy előszobául szolgál a politikai karrierhez, de ilyen vádat a különben ugyancsak kritikus sajtó részéről alig tapasztaltunk. Azt inkább írták rólunk, hogy politikailag egyértelműen elkötelezettek vagyunk, egyetlen párt irányában tanúsítunk csak rokonszenvet. Ez igaz is volt, de a rokonszenv annak szólt, hogy a Fidesz szinte maradéktalanul figyelembe vette írott és íratlan programjában az általunk vallott értékeket, és minden remény megvolt arra, hogy ezeknek megfelelően fog politizálni is.

A rokonszenves elveknek és az ügyes taktikának köszönhetően 1998-ban Orbán Viktor alakíthatott koalíciós kormányt, a jobboldali választók nyomon követhették, miként valósulnak meg a korábban lefektetett célok, miként tükröződik a polgári értékrend a törvényhozás és a kormányzat tevékenységében. A Kör 2000-ben nyilvánosságra hozott nyilatkozatában újra leszögezte a polgári értékrenddel kapcsolatos nézeteit (PBK, 2000), és értékelte a helyzetet. Megállapította, hogy tisztul a közélet, de a folyamat a remélnél és elvárhatónál vontatottabb. A jogbiztonság továbbra is ingatag, a hosszan elhúzódó, soha be nem fejeződő perek rombolják a választók igazságszolgáltatásba vetett hitét, rontják a társadalmi hangulatot. Számon kérte a nyilatkozat a távlatos gondolkodást, az oktatás színvonalának emelését, a tömegoktatás és az elitoktatás egyensúlyának megteremtését. Örömmel állapította meg, hogy kisebb problémák ellenére jó úton halad a gazdaságpolitika, ugyanakkor szükség lenne a kis és közepes vállalkozások erőteljesebb támogatására. A nyilatkozat leszögezte, hogy a Kör elvárja tagjaitól: szükség esetén a nyilvánosság előtt is képviseljék a benne összefoglalt értékeket. Felhívta külföldön élő tagjait, hogy igazítsák helyre a nemzetközi sajtóban Magyarországgal kapcsolatban, akkor még csak ritkábban megjelenő hamis állításokat, és segítsék egy valóságos kép kialakítását az országról. A nyilatkozat leszögezte, hogy a Kör a jövőben is hallatni fogja szavát, valahányszor úgy véli, hogy a társadalmat, a politikusokat az értékrendjének megfelelő, jó út követésében segíteni tudja.

Fokozatosan nyilvánvalóvá vált, hogy a Professzorok Batthyány Köre nem egyes személyek vagy csoportok politikai érdekeit, hanem a polgári Magyarország alapját képező keresztény, konzervatív, nemzeti, szociális és környezettudatos értékrendet képviseli. E képviseletet nem a kormánynak, egyes politikusoknak adott tanácsokkal, hanem elsősorban nyilatkozatokkal, kisebb részben nyilvános vagy zárt rendezvényekkel kívánta és kívánja megvalósítani. Ez a felfogás a tagság körében nem volt egyértelmű, többen igényelték, hogy megnyilatkozásainkat elsősorban a kormányzatban és a törvényhozásban működő politikusoknak továbbítsuk abban a reményben, hogy azokat munkájukban felhasználják. Véleményem szerint ez naivitás, a politikusok professzionális tanácsadói hálózattal rendelkeznek (ha egyáltalán igényelnek ilyet), melyben egy civil szervezetnek nincs helye. Éppen azért, ami a nélkülözhetetlen előnye: a véleményének szabadsága miatt. A tanácsadó rendelkezésre, fegyelmezetten dolgozik, nem értékek, hanem érdekek megfogalmazása a feladata, nem ő választja ki elemzése témáit, és általában hallgatásra kötelezik a megbízói.

A sajtó, ha lassan is, de tudomásul vette, hogy a jobboldalon is kialakult egy tekintélyes, független és hiteles véleményformáló kör, melyet nem lehet elhallgattatni. A rendszerváltás során szinte érintetlenül maradt médiabefolyásukat maradéktalanul érvényesítő baloldali és liberális megmondó emberek addig uralták a sajtót, az övéktől eltérő bármely meggyőződést, véleményt és megnyilvánulást nagy hangerővel dilettánsnak és hiteltelennek állítottak be. A jobboldali professzorok társadalmi tekintélye azonban ellenállt a lejáratásnak és fokozatosan teret nyert, először a viszonylag kisebb súlyú jelentő jobboldali sajtóban, majd másutt is.

2002-ben, a baljós végeredményt jósló első választási forduló után újabb nyilatkozat látott napvilágot, mely egyértelműen egy párt, a Fidesz mellett kívánt mozgósítani (PBK, 2002). A Kör azért áldozta fel átmenetileg a pártfüggetlenségét, mert veszélyeztetve látta az általa képviselt értékeket. Az ilyenfajta, közvetlen pártpolitikai üzenetet hordozó megnyilatkozások később ritkultak, csak a 2006-os választások előtt erősödtek fel újra. Véglegesen kialakult a professzorok baráti körének hitvallása: a politikai közéletben azokat a pártokat támogatja, melyek a polgári értékeket képviselik, ezek alapján alkotják választási programjukat és ezt valósítják meg a kormányzás során is. A választások előtt még nem tudtuk, hogy két cikluson, nyolc éven át meglehetősen egyszerű lesz a dolgunk, mert lesz ellenfél, mellyel szemben könnyebb megfogalmazni az elutasítást, mint képviselni egy mindenki által vállalható, közös programot vagy annak néhány elemét, illetve számon kérni egy polgári kormányzaton a megvalósítás módját és tempóját. A nyilatkozatokat szinte kivétel nélkül széles egyetértésben fogadtuk el, az időnként fellángoló vita legfeljebb arról szólt, hogy miről és milyen hangnemben nyilatkozzunk.

Akárcsak az összes jobboldali választókat, a Professzorok Batthyány Köre tagságát is sokkolta a tavaszi választások eredménye. A Fidesz – a kormányfő hősies és kis híján eredményes záró kampánya ellenére bekövetkező – bukása minden józan előzetes mérlegelésnek ellene mondott. Elemi erővel fogalmazódott meg a tiltakozás, és mindenki tenni akart. Orbán Viktor felhívására megalakultak a polgári körök, ezzel egy időben mi is beláttuk, hogy a laza, a teljes egyetértés híján sokszor eredménytelen egyeztetések nem teszik lehetővé a gyors és hatásos

akciókat. Élénk vita után, végül (csak egy-két ellenvéleménnyel) elhatároztuk, hogy egyesületet alakítunk, vezetőséggel, költségvetéssel, szavazati renddel. Az egyesület székhelye a Batthyány Lajos Alapítvány Eötvös utcai helyiségébe került, emellett az alapítvány honlapján is helyet kaptunk. Az első elnök a korábbi miniszter, Pálinkás József lett, aki nagy energiával és kiváló szervezőkészséggel ütőképes csapattá alakította a szervezetet. Miután a Fidesz-ben akkor alakult Kulturális Tagozat elnöke lett, összeférhetlenség miatt lemondott tisztségéről, és én követtem az elnöki pozícióban.

Véleményt alkottunk a Nemzeti Fejlesztési Tervről, a kábítószer-terjesztés büntetésének enyhítéséről, Magyarország belépéséről az Európai Unióba. Érthetően egyre jelentősebb figyelmet szenteltünk a minket közvetlenül érintő felsőoktatásnak. Nyilatkozatunkban leszögeztük, hogy a hallgatók létszámának növelése a költségvetés egyidejű csökkentése mellett elkerülhetetlenül az oktatás színvonalának romlásához vezet (PBK, 2003). Később kiderült azonban, hogy szemben a költségvetés növelésének egységes igényével, nehéz közös nevezőre jutni a felsőoktatással kapcsolatos számos általános és részletkérdésben. Tagtársaink nem mindig tudták függetleníteni magukat személyes érdekeiktől és elfogultságaiktól, a kollégák által képviselt közvéleménytől. Márpedig a felsőoktatás helyzete egyre romlott, személyes véleményem szerint nem annyira az elvonások, inkább a hallgatói létszám növelésének erőltetése, egyes erős felsőoktatási érdekcsoportok minden minőségi megújulást akadályozó aktivitása, a hallgatói önkormányzatok túlzott befolyása igencsak megnehezítette a kibontakozást.

2002 őszén a miniszterelnök felkérte a kör tagságát, hogy készítse el a Szent István-tervet, mely szerinte „iránytű és zsinórmérték” lenne, lényegében megalapozna egy keresztény-nemzeti alapon álló magyar jövőképet. Akkor még nem tudtuk, hogy már volt előzmény, a Magyar Katolikus Püspöki Kar 1999-ben megjelent „Igazságosabb és testvériesebb világot!” című körlevele lefektette az alapokat (MKPK, 1999). Foglalkozott a szociális viszonyokkal és az egészségüggyel, a gazdasággal, az állammal és a politikával, a kultúrával, elemzést készített és ajánlásokat fogalmazott meg. Nagy lelkesedéssel vágtunk neki a feladatnak, sikerült számos neves szakértőt megnyerni az ügynek. (Lovas & al., 2005). A Szent István-terv ismét megmutatta, hogy mi a különbség a véleményformáló és a szakértő között. Bár a kész szöveget keménykötésű könyvbe foglalva ünnepélyesen átadtam Orbán Viktornak a PBK tízéves jubileumi közgyűlésén, később nem olyan utat járt be, mint egy szakértői anyag. Bár jó sajtója volt, a jobboldalon dicsérték, a liberálisok lesajnálták vagy szidták, a kormányprogram készítésekor nem hívták meg a Kört, nem kérték fel arra, hogy egyik vagy másik kérdésben részletesebben fejtsse ki a javaslatait, szolgáltasson adatokat állításainak alátámasztására. Ezt a munkát a háttérben a profik végezték, egyik-másik közülük a szerzők között volt, de a Szent István-terv nem szolgált hivatkozási alapként a politika számára. Még akkor sem, amikor félreérthetetlenül feltűntek a megállapításai, a helyzetelemzése és javaslatai, mindenek előtt a szemlélete a később megvalósult – bár hivatalosan soha nyilvánosságra nem hozott – kormányprogramban. Ezt több professzortársam nehezményezte, de én úgy gondolom, hogy inkább a javunkra szolgált, mert nem ragadtunk bele egy párt háttérszervezeteinek szerepébe, megmaradt a függetlenségünk.

2004. november 21-én, kevéssel a népszavazás előtt nagyszerű rendezvényen szólítottuk fel a szavazókat, hogy mondjanak határozott igent a kettős állampolgárságra. Bolyai-díjas professzortársaink mellett Kovács Ákos, Balczó András, Böjte Csaba, Csoóri Sándor, Duray Miklós, Jókai Anna, Szokolay Sándor tett hitet a határon túli magyarok mellett. Mindez kevésnek bizonyult, az érvénytelen népszavazást máig szégyelljük. A kudarc hatására elhatároztuk, hogy a baloldalon is keresünk nemzeti elkötelezettségű társakat, ezért felvettük a kapcsolatot az MSZP Társadalompolitikai Tagozatával. Közös sajtótájékoztatót jelentettük be, hogy nemzeti ügyekben a jövőben megpróbálunk együttműködni (Nethírlap, 2005). Többen aláírásunkkal támogattuk Sólyom László köztársasági elnökké választását is, a siker erőt adott a következő hónapok kemény küzdelmeihez.

Gyurcsány Ferenc miniszterelnök őszi beszéde felháborította a Professzorok Batthyány Köre tagjait is. Már a beszéd kiszivárgásának másnapján, 2006. szeptember 18-án nyilvánosságra hoztuk a nyilatkozatunkat, miszerint a miniszterelnök beismerte: hazudtak, válságba taszították az országot, csak hogy megtarthassák a hatalmukat. Felszólítottuk a magyar értelmiséget, hogy hallassa a hangját, a köztársasági elnököt pedig arra, hogy kezdeményezze a kormány távozását és nyissa meg az utat egy valódi váltás előtt (PBK, 2006). A felelősen gondolkodó baloldali, liberális és konzervatív értelmiségiek részvételével megalakult az Országos Civil Fórum (Válasz.hu, 2006), mely közvetítő szerepet kívánt betölteni a helyi közösségek, szakmai szervezetek és civil csoportosulások között. Együttműködésünk a közös értékeken, a közjó elsőbbségén, a nemzeti eszme képviselésén, az ökoszociális piacgazdaság modelljén, a környezettudatos gondolkodáson alapult. A fórum több tüntetést szervezett, nyilatkozatokat publikált, volt sajtótámogatása is, ezért fontos szerepet játszott a társadalmi megújulásban, ami végül a Fidesz kétharmados győzelméhez vezetett. Támogattuk a hármass népszavazást, felhívtuk a figyelmet arra, hogy az igen szavazatok nemcsak a tiltakozást fejezik ki az ellen, hogy visszaéltek a demokráciával, hanem a társadalmi szolidaritást is. Könnyű belátni, hogy a Fidesz háttérszervezeteként ilyen együttműködés nem lett volna lehetséges, már az MSZP Társadalompolitikai Tagozatával tartott közös sajtótájékoztatót is feltette egy újságíró a kérdést: csak nem gondolkodunk Fidesz-MSZP nagykoalícióban? Ez fel sem merült, de háttérszervezetként szereptévesztésbe estünk volna ilyen javaslattal anélkül, hogy a párt vezetése beleegyezett volna.

Minden nyilatkozatunk közös döntés alapján született. Hogy ez szükség esetén elég gyors lehessen, felhatalmazást kaptunk a közgyűléstől arra, hogy az elnökség (később kibővítve a régi elnökségi tagokkal) vita után önállóan fogadja el a nyilatkozat szövegét, melyet az MTI sajtószolgálatának továbbítottunk. Olyan esetekben, amikor várható volt a vita a tagságon belül, több időt szántunk a nyilatkozat megszövegezésére, és elektronikus úton a teljes tagság szavazott. Alapszabályunk ebben a tekintetben igen szigorú, már tíz ellenszavazat esetén elálltunk a közléstől, arra törekedtünk, hogy minél szélesebb konszenzus alakuljon ki.

A 2010-es elsőpró jobboldali választási győzelem után a PBK közvetlen szerepet kapott az új felsőoktatási törvény kidolgozásában. Dux László felsőoktatási helyettes államtitkár, a PBK korábbi elnöke felkérésére én vezettem azt a bizottságot, mely megfogalmazta az új törvény irányelveit. A felkérés hátterében az volt, hogy a Fidesz-nek nem volt kidolgozott felsőoktatási

programja, a professzorok korábbi állásfoglalására alapozta az elképzeléseit. A törvény koncepciójának kialakítása az én személyes részvételemmel történt, néhány tagtársammal közösen igyekeztünk összehangolni az igencsak szerteágazó véleményeket. A Kör független maradt, mert nem mi követtük a kormányzat kész elképzeléseit, hanem a kormányzat vette igénybe szakértői munkánkat. A felsőoktatás az egyetlen terület, melyen professzionális szakértőknek tekinthetjük magunkat, itt az értékek mellett a részletekhez is hozzá tudtunk és hozzá kívántunk szólni. Mindezért azonban egyetlen fillért sem kaptunk, ami segített hitelességünk fenntartásában. Nem volt könnyű az egyeztetés, különösen azért, mert a Fidesz-en belül is eltértek a vélemények, sokszor homlokegyenest. Sokadszor bebizonyosodott, hogy lényegesen könnyebb egy koncepciót kidolgozni, mint azt elfogadtatni. Számos kérdésben engedni kellett, különösen fájt, hogy a hallgatói képviselők túlsúlyát nem sikerült megszüntetni a készülő törvénytervezetben. Azóta sok víz lefolyt a Dunán és kiderült, hogy miért nem szabad fenntartani ezt a túlsúlyt, milyen károkat okoz a felsőoktatásnak. Bár a küzdelmünk csak rész sikereket hozott, mégis mára jelentősen visszaszorultak a felsőoktatási lobbik segédcsapataként működő hallgatói önkormányzatok, a kancellárok kinevezésével elenyészett király- (értsd: rektor-) csináló szerepük, és arra a helyre kerültek, amelyet a nyugat-európai egyetemeken betöltenek.

Kemény próbatétel elé állított minket a köztársasági elnök plágium-botránya. Bár átértéztük, hogy Schmitt Pál a rendszerváltás kilencvenes éveiben kialakult korszellemének áldozata, mégis úgy gondoltuk, hogy nincs kettős mérce. Idejekorán kiadott nyilatkozatunkban erre helyeztük a hangsúlyt, ami széles körben elismerést váltott ki. Meggyőződésem, hogy a köztársasági elnök lemondása a személyes megpróbáltatáson túl nemhogy ártott, inkább használt a jobboldalnak, mely tettekkkel bizonyította, hogy képes szembenézni saját hibáival.

Nagy szükség lenne erre a 2014-es, második kétharmad után is, aminek eredményeképpen sok jobboldali politikus elbizta magát. Egyeztetés nélkül, erőből vertek át számos jogszabályt, arrogáns viselkedésük ingerelte még a támogatók kemény magját is, de egyéb okok is közrejátszottak a népszerűség csökkenésében. A hibás jogszabályokat vissza kellett vonni, és a centrális erőter megrendült. Ebben a helyzetben különösen érezzük a felelősségünket, és miközben rámutatunk egyes hibákra, kiállunk a sok szempontból szenzációsnak nevezhető eredmények mellett. 2014 decemberében megfogalmaztuk a gondolatainkat a nemzet állapotáról (PBK, 2014). Ebből kitűnik, hogy függetlenek tudtunk maradni a második kétharmados győzelem után is, mert barátsággal és támogatóan, de a szelíd bírálatot sem mellőzve értékeltük a legutóbbi időszakban elért eredményeket.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton mondok köszönetet a Professzorok Batthyány Köre alelnökének, Lovas Rezsőnek értékes megjegyzéseiért.

Hivatkozások

Lovas R., Náray-Szabó G., Pálinkás J. (2005). *Szent István Terv, Gondolatok a nemzet felemelkedéséről*, Magyar Szemle Könyvek, Budapest.

MKPK (1999). <http://www.katolikus.hu/korlevel/korlevel.html>.

Nethírlap (2005). <http://www.nethirlap.hu/printme.php?cikk=16133>.

PBK (2006). http://www.bla.hu/professzorok/index.php?oldal=dl/egy_beismeres.pdf.

PBK (1997). <http://www.bla.hu/professzorok/index.php?oldal=200303270923.htm>.

PBK (2000). <http://www.bla.hu/professzorok/index.php?oldal=200303270927.htm>.

PBK (2002). <http://www.bla.hu/professzorok/index.php?oldal=200303270941.htm>.

PBK (2003). <http://www.bla.hu/professzorok/index.php?oldal=200307150737.htm>.

PBK (2014). <http://www.bla.hu/professzorok/index.php?oldal=dl/nemzetallapota.html>.

Válasz. hu (2006). <http://valasz.hu/publi/alakuljon-orzagos-civil-forum-14753>.